

تحلیلی بر سرزندگی و کیفیت کالبدی - محیطی سکونتگاه‌های غیررسمی مورد پژوهش: محله شیخ آباد قم

مهدی شکوری^۱، نفیسه شکوری^۲

^۱دانشگاه آزاد تهران مرکز / Mahdi_Shakouri@outlook.com

^۲دانشگاه شهاب دانش قم / nafise.shakour001@gmail.com

چکیده

مبحث کیفیت محیط از جمله مقوله‌هایی است که در دهه‌های اخیر به‌طور خاص در محافل علمی و حرفه‌ای مطرح شده است. در همین خصوص، پژوهش حاضر نیز با عنایت به اهمیت موضوع به مقوله کیفیت محیطی و سرزندگی شهری در یکی از محلات قدیمی حاشیه نشین در شهر قم پرداخته است. این پژوهش با رویکرد مطالعات توصیفی و تحلیلی و با استفاده از روش تحقیق میدانی و کتابخانه‌ای به مطالعه عینی سرزندگی شهری تحت تأثیر شاخصهای کیفیت محیطی در میان شهروندان منطقه مورد مطالعه پرداخته است. توزیع پرسشنامه با استفاده مدل نمونه‌گیری کوکران، یکی از مهم‌ترین مراحل مطالعات میدانی می‌باشد که به طور نمونه‌گیری تصادفی در میان جامعه آماری توزیع شده است. نتایج این مطالعه که با استفاده از ابزار SPSS به دست آمده است، نشان از وضعیت بحرانی این مقوله در محله می‌باشند. در زمینه سنجش تأثیر شاخصهای کالبدی بر سرزندگی، نشان می‌دهد که در تمامی عامل‌ها sig کمتر از ۱ درصد است و نشان از سطح اطمینان ۹۹ درصد دارد. علائم تمامی موارد مثبت و مستقیم‌اند. یعنی با افزایش هرعامل، در صورتی که عوامل دیگر ثابت باشند، سرزندگی شهروندان محله شیخ آباد افزایش می‌یابد و بالعکس و از میان این عوامل که عامل سوم، یعنی ایمنی و آسایش، دارای بیشترین اثر در زمینه سرزندگی ساکنان محله می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: محلات حاشیه‌نشین، کیفیت محیطی، سرزندگی، کیفیت زندگی، محله شیخ‌آباد قم

مقدمه

- ✓ ارزیابی و تحقیقات مختلف صورت‌گرفته بیانگر وجود بیش از ۹۲۴ میلیون حاشیه‌نشین در سطح جهان است (Taleshi, 2009: 1235)
- ✓ که این جمعیت بنابر پیش‌بینی‌های صورت گرفته در ۳۰ سال آینده، به بیش از ۲ میلیارد نفر که قسمت اعظم آن از دسترسی به بسیاری از خدمات بهداشتی محروم خواهند بود، افزایش خواهد یافت.
- ✓ شهرنشینی سریع، امکانات ضعیف و مهاجرت‌های بیش از حد به مراکز شهری در دهه‌های اخیر که منجر به رشد جمعیت شهری شده است، یکی از مهمترین علل افزایش سکونتگاه‌های غیررسمی با مکانات بسیار ضعیف زیستی در دنیا می‌باشد (Jackson, 2003: 24).

زیرساخت‌های اساسی و پایه وجود آید. این مهم با توجه به فراهم نبودن بسیاری از زیر ساخت‌های مذکور، منجر به توسعه غیرقابل کنترل نواحی شهری، خلق سکونتگاه‌های جدید، کاهش سطح رفاه انسانی، مشکلات روزافزون زیست محیطی، تهدید شاخص‌های کیفیت و سرزندگی مردم، در همین خصوص، جوامع امروزی بویژه شهرهایی که با مشکلاتی همچون محلات حاشیه‌نشین مواجه هستند، کاملاً به این موضوع واقف می‌باشند که سرزندگی و کیفیت زندگی افراد، کاملاً با شرایط زیست محیطی پیوند تنگاتنگی دارد. موضوعیکه در سالهای اخیر در تمام کشورهای جهان، بویژه کشورهای فقیر به علت فقر حاکم جامعه و با توجه به رابطه تنگاتنگ وضعیت اجتماعی - اقتصادی و بویژه درآمد افراد (Chakraborty, 2009: 47) کاملاً رو به تزاید بوده و به علت ضعف آشکار در دسترسی به خدمات مورد نیاز آنها، کیفیت زندگی، سرزندگی، نشاط و در نهایت سلامت زیست آنها نیز در معرض خطر روزافزون است. این ویژگی امروزه در بسیاری از شهرهای کشورمان نیز قابل مشاهده است و کلانشهر قم نیز با توجه به مهاجرپذیر بودن و رشد جمعیت طبیعی خود، در سالهای با افزایش تعداد پهنه‌های حاشیه‌نشین مواجه بوده است. محله شیخ‌آباد در شهر قم یکی از مهمترین این محلات است که در میان سایر محلات حاشیه‌نشین شهر قم از قدمت و جمعیت بسیار زیادی برخوردار است. براین اساس، پژوهش حاضر با علم به اهمیت موضوع، با طرح سؤالات ذیل، به دنبال تحلیل کیفیت کالبدی - محیطی این محله و نقش آن در سرزندگی شهروندان آن می‌باشد.

شاخصهای کیفیت محیطی - کالبدی با تأکید بر محلات حاشیه‌نشین شامل چه مواردی است؟

کیفیت محیطی - کالبدی محله شیخ‌آباد قم چگونه است؟

در حال حاضر شاخصهای سرزندگی ساکنین محله شیخ‌آباد قم، متأثر از شاخصهای کیفیت محیطی - کالبدی، در چه وضعیتی است؟

یافته‌های تحقیق

پرسش‌نامه تهیه شده جهت سنجش بر کیفیت کالبدی - محیطی سکونتگاه‌های غیررسمی و نقش آن در سرزندگی شهروندان، مشتمل بر بخش‌های مختلفی است (جدول ۳). بخش ابتدایی این